

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ

Кафедра української і слов'янської філології та журналістики

Висвітлення проблем освіти в інтернет-виданнях Півдня України
(період повномасштабного російського вторгнення)

Кваліфікаційна робота (кваліфікаційний проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 4 курсу 461 групи

Спеціальність 061 Журналістика

Кучер Соф`я Сергіївна

Керівник: кандидатка філологічних
наук, доцентка Мартос С. А.

Рецензент: кандидат наук із
соціальних комунікацій Орлова Н.В.

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКИ 6

1.1. Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа 6

1.2. Питання освіти в онлайн-ЗМІ 12

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ 17

2.1. Освітні питання в публікаціях онлайн-видань Півдня України 17

2.2. Аналіз проблем освіти в інтернет-виданнях 2022-2023 років 22

ВИСНОВКИ 25

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 27

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні переважна більшість книжок у світі, й в Україні зокрема, випускається традиційно в друкованому вигляді, проте кількість їхніх електронних аналогів та самостійних електронних видань, випущених у різних форматах (PDF, EPUB, RTF, HTML тощо), як і інтерес до них з боку споживачів, щороку зростає, і це вже – об'єктивна реальність. Завдяки появі та розповсюдженню мережі Інтернет, а також широкомасштабному випуску стаціонарних персональних і планшетних комп'ютерів, спеціалізованих електронних пристроїв для читання, смартфонів та мобільних телефонів (на будь-який смак і гаманець) відстань між постачальником інформації та її споживачем максимально скоротилась, значно заощадивши обом час і кошти.

Роль ЗМІ у здійсненні реформ у суспільстві є надзвичайно важливою. Це стосується й реформи освіти, яка вимагає адекватного інформування населення через ЗМІ. Пояснити громадянам суть змін та нововведень, розкрити переваги та недоліки – одне з ключових завдань ЗМІ. Важливо, що реформа охоплює навіть окремий регіон, що дає можливість зрозуміти, як саме вона вплине на ту чи ту соціальну групу населення. Актуальність визначається суспільним інтересом до реформування системи освіти та зростанням ролі регіональних ЗМІ в інформаційному забезпеченні процесу її реалізації на місцевому рівні. Велика відповідальність за інформування громадськості покладається на інтернет-ЗМІ, адже більшість сучасних українців найчастіше отримують інформацію саме від них.

Питанню правового статусу та правового регулювання Інтернет-ЗМІ серед вітчизняних науковців приділялася увага переважно у ракурсі журналістики, це праці І. Артамонова, В. Іванова, Г. Кашуби, О. Коцарева, Г. Красноступа, І. Тонкіх, М. Чабаненка, Н. Штанька та ін.

Мета дослідження: вивчити висвітлення проблем освіти в публікаціях регіональних інтернет-видань «Український Південь», «Вгору», «Південна правда» (лютий 2022 р.- березень 2023 р.).

Зазначена мета передбачає вирішення таких **завдань:**

- окреслити поняття “інтернет-журналістика”;
- охарактеризувати новітні технології в сучасних медіа;
- дібрати публікації освітньої тематики із регіональних медіа;
- висвітлити освітні питання в онлайн-виданнях Півдня України періоду повномасштабної російсько-української війни;
- здійснити аналіз публікацій про проблеми освіти в інтернет-виданнях “Український Південь”, “Вгору”, “Південна правда”.

Об’єкт дослідження: інтернет-видання «Український Південь» (<https://pivdenukraine.com.ua/>), «Вгору», (<https://vgoru.org/>) «Південна правда» (<http://www.up.mk.ua/>).

Предмет дослідження: публікації освітньої тематики 2022-2023 років.

У роботі для досягнення зазначеної мети використано низку загальнонаукових **методів:** аналіз наукової літератури (для виокремлення теоретичної бази дослідження); порівняльний аналіз (для порівняння освітнього контенту в досліджуваних онлайн-виданнях); індукція (для виявлення специфіки висвітлення освітньої реформи в інтернет-виданнях, проєктуючи загальні положення на практику обох видань); синтез (для виокремлення подібних характеристик освітнього контенту в обох аналізованих виданнях);

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів працівниками мас-медійної галузі для підвищення кваліфікації журналістів, які пишуть про освіту в Україні, а також студентами та викладачами вищих навчальних закладах під час вивчення журналістських дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення й результати дослідження обговорювалися на VIII Міжнародній науково-практичній

студентській конференції «Медіакомунікації та інформаційна діяльність як складники сучасних соціосистем» (16 березня 2023 року, м. Одеса); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи розвитку» (11 квітня 2023 року, м. Тернопіль); VI Всеукраїнській студентській соціально-гуманітарних наук: перспективи та виклики» (7 квітня 2023 року, м. Миколаїв).

Стаття «Проблеми освіти в інтернет-виданнях Півдня України» подана до друку.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (30 позицій).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКИ

1.1. Інтернет-журналістика та новітні технології в сучасних медіа

В реаліях сьогодення інтернет став незамінною частиною життя. Технології розвиваються з неймовірною швидкістю, що сприяє процесам глобалізації та інформатизації світової спільноти. Таким чином, в Україні в кінці ХХ століття з'явився новий тип засобів масової інформації - Інтернет-ЗМІ.

В ХХІ столітті в світі спостерігається тенденція до зменшення споживання друкованих медіа, відповідно й зниження тиражів багатьох видань. В той час як кількість інтернет-ЗМІ стрімко зростає. Таке явище пов'язане з тим, що інтернет-ЗМІ інформують населення в режимі реального часу й споживач отримує контент швидше, ніж з інших видів медіа.

Інтернет-журналістика стала важливою складовою для працівників медіа, а для користувачів - впливовим джерелом інформації, якому вони довіряють.

Вплив медіа ґрунтується на різних політичних очікуваннях аудиторії. Перша: впевнений громадянин, який шукає підтвердження своїх поглядів. Друга: ліберал, який очікує керівництва – як йому голосувати на виборах. Третя: дослідник, який шукає інформацію відносно політичного середовища (наприклад, партійної політики, якості політичних лідерів, питань сучасної політики). Четверта: спостерігач, який бажає отримати збудження від подій [13].

На практиці громадяни не обмежуються однією роллю, але поєднують декілька. Концепцію «комунікативної ролі» можна віднести як до ПР-комунікаторів, тобто тих, хто працює у мас-медіа, так і до громадської аудиторії [13].

Першою умовою впливу медіа-повідомлення на публічну політику є те, що це повідомлення отримує саме відповідна аудиторія, тобто виникає

поняття «доступ до медіа». У багатьох країнах, що розвиваються, доступ до медіа обмежений та залежить від факторів, що недоступні медіа-компаніям. Наприклад, держава може обмежити або поширити медіа доступ з політичних причин. Також приватний бізнес або неприбуткові організації також можуть створити заходи для поширення доступу до медіа, навіть якщо це завдає фінансових збитків. Медіа також можуть вплинути на державних службовців через громадян.

Наступний аспект, що викликає зацікавленість, – це визначення і обговорення терміну «демократія засобів масової інформації». Згідно з різними поглядами дослідників, визначаються різні види демократичних медіа, їх функції саме у суспільстві з розвиненою демократією, обговорюються права власності на медіа. Визначення терміну «демократія засобів масової інформації» міститься у сукупності ідей, що підтримують реформування масових медіа, зміцнюють публічне мовлення та розвивають альтернативні медіа та громадянський журналізм (citizen journalism). Метою таких медіа є створення системи, яка інформує та надає права всім членам суспільства і сприяє демократичним цінностям. Дослідники ліберально-демократичних поглядів вивчають та підтримують реформування медіа з акцентом на публічному мовленні та участі громадян через використання громадського журналізму та альтернативних медіа-каналів [23].

Демократичні медіа фокусуються на використанні інформаційних технологій з метою посилення впливу окремих громадян та просування демократичних ідеалів через розповсюдження інформації. Сама медіа-система повинна бути демократичною за структурою, звільняючись від приватної власності або інтенсивної регуляції. Це означає, що, оскільки медіа повинні зміцнювати демократію, вони самі повинні бути демократичними, а концентрація власності на медіа за своїм змістом є не демократичною. Таке ставлення до медіа та соціальний рух на їх підтримку виникли внаслідок зростання домінування корпорацій з мас-медіа та помітного обмеження ринку ідей.

Термін «демократія засобів масової інформації» також відноситься до сучасного соціального руху, який намагається зробити головні медіа більш підзвітними суспільству, якому вони служать, та бути більш демократично альтернативними. Така концепція виникла внаслідок дерегуляції ринків мовлення та концентрації власності на мас-медіа. Мас-медіа як підприємство, що існує тільки з метою отримання прибутку, протирічить демократичним ідеалам вільної преси. Демократія медіа стверджує, що корпоративна власність та комерційні тиски впливають на медіа-контент, різко обмежують спектр новин, думок та видів розважання громадян [10].

Отже, необхідний більш рівномірний розподіл економічного, соціального, культурного та інформаційного капіталу, що призведе до більшої інформованості громадян, а також відкритого репрезентативного політичного дискурсу. Медіа-демократія прагне створити таку мас-медійну систему, яка сприяє різноманіттю голосів та точок зору – та веде до інформованих публічних дебатів, які, у свою чергу, зміцнюють демократичне суспільство. Д. Стромберг та Дж. Снайдер дослідили вплив мас-медіа на публічну політику. Вони виділяють фактори, які впливають на політику: різниця у доступі до медіа соціальними групами; активне медійне висвітлення політичного контенту; публікація індивідуальних новин-розповідей [5].

Медіаконтент може діяти на політику тому, що він надає населенню деякі важливі аспекти перед виборами. Медіа можуть впливати на колективну поведінку через надану інформацію, наприклад, на прийняття рішень при голосуванні, тому що творці політики отримують сильний імпульс виправдати очікувані обіцянки. У цьому випадку є небезпека, що громадяни отримують непропорційні бонуси від урядових програм. Якщо медіа не висвітлюють певні питання, то вони не надають виборцям необхідну інформацію для подальших дій. Інформація, яку передають медіа, може впливати на сьогоденний політичний процес та на обіцянки політиків у передвиборчій кампанії.

Автори описують модель, згідно з якою краще поінформовані виборці отримують політичні бонуси, оскільки вони перебувають у кращому становищі, щоб отримати звіти політиків. Поінформовані виборці знають, кого треба переобрати, а політики пам'ятають про те, що їх передвиборчі обіцянки перевіряються. Політики також беруть до уваги, що непоінформовані виборці, які не вирішили, за кого голосувати, бачать їх конкретні політичні вчинки та віддадуть свої голоси за тих, хто практично покращує їх положення [30].

Медіа можуть впливати на політику, примушуючи політиків змінити свої певні позиції, або змінивши типи політиків, яких треба обрати. Медіа повинні бути вільними та незалежними, щоб активно розкривати зміст політики. Чим більш корумпований уряд, тим він більше зацікавлений у замовчуванні медіа-інформації. Співвідношення між медіа-висвітленням політики, виборцями та політиками дуже складні, та не завжди вдається встановити прямий зв'язок між ними. Наприклад, виборці більше знають про політиків, про яких частіше повідомляється у медіа-засобах, та це не гарантує обрання цього політика на виборах.

Д. Вашингтон, досліджуючи роль медіа в демократії, підкреслює важливість доступу громадян до інформації, порівнюючи розвинену демократію та інші режими, особливо у посткомуністичних країнах. Доступ до інформації є суттєвою ознакою здорового суспільства. По-перше, такий доступ забезпечує громадянам можливість зробити відповідальний поінформований вибір, оскільки вони не діють з неусвідомленості та хибної інформованості. По-друге, інформація відіграє функцію перевірки [23].

Розвиток інформаційних технологій суттєво вплинув на тенденції розвитку сучасних медіа, а вибагливість сучасного реципієнта, насиченість інформаційним контентом та фрагментарність сприйняття матеріалу споживачами висувають нові вимоги до медіа щодо надання інформації, потреби використовувати нестандартні формати та платформи. Насамперед це стосується онлайн-журналістики, яка виходить на перший план під впливом процесів цифровізації суспільства. За даними щорічного дослідження USAID-

Internews «Медіаспоживання» [12], у 2019 році інтернет-медіа та соціальні мережі вперше за популярністю випередили телевізійні трансляції: 68% респондентів вказали інтернет-новини як основне джерело інформації, у 2018 році ця частка становила 53 %. Натомість роль телебачення впала з 77% до 66%. На думку авторів дослідження, «ці дані підтверджують, що традиційні медіа постійно трансформуються в цифрові – що також є світовою тенденцією в медіаіндустрії» [12].

Вимоги до медіа-реципієнтів, неможливість зосередити увагу на значних обсягах «сухої» інформації, включити їх у процес спілкування журналіста з читачем як активного «покупця» медіапродукту, змушує ЗМІ замислюватися про подання матеріалів і пошук способів зробити їх привабливими для широкого кола тем. Тому концепція «сторітелінгу» стає не лише інструментом, а й важливою запорукою виживання ньюзруму в конкурентній боротьбі за унікальний контент і споживачів.

Останнім часом все більшої популярності набуває термін «сторітелінг». Його називають інтегрованим, тому що зараз його можна знайти в літературі (особливо «творчому письмі»), у маркетингу, освіті та засобах масової інформації. Основна відмінність контексту сторітелінгу в ЗМІ від інших соціальних сфер полягає в тому, що ядром мас-медіа є люди, тобто продукт, заснований на сторітелінгу. має задовольняти потреби клієнтів. У буквальному значенні англійське слово *storytelling* перекладається як «розповідати історію» (*story* — «історія», *tell* — «розповідати»). У сьогоднішній журналістиці поняття «сторітелінг» розглядається як гібрид жанру, формату матеріалу, методу та техніки. Самі медійники називають це «безсмертною технікою, якою повинен володіти журналіст» [6].

Л. Василик визначає розповідь як жанр: «це оповідання, написане в мережі» [1]. Автор вказує на існування кількох термінів для оповідання: «На додаток до загальноприйнятого терміну «розповідь», деякий час використовувався термін «снігопад» (сьогодні менш звичний). Також часто використовується термін «лонгвід». Фактично всі визначення означають

великі мультимедійні історії з великими виразними ілюстраціями, відео, аудіо та інтерактивними картами» [1].

На думку Р. Вербового, лонгрід є основною формою сторітелінгу, автор наголошує, що ці поняття не варто ототожнювати: «Сторітелінг — це радше метод, підхід до структурування та подачі журналістського матеріалу, лонгрід — це насамперед медіаформат (так само, як реальність -шоу – формат на сучасному телебаченні), готовий інформаційний продукт» [2]. Йдеться також про «сучасну технологію подачі історій, у якій головним є споживач контенту, а не сам контент» [16].

Слушною є думка О. Харитоненка про те, що оповідання «увійшло в сучасний публіцистичний дискурс як багатозначний термін (професіоналізм), що означає 1) власне жанр життєвої історії; 2) будь-який журналістський матеріал, у якому велике значення надається структурі розповіді чи самій наративній стратегії, структурі розповіді, вмінню правильно й захоплююче розповісти про щось; 3) уміння правильно подати публікації у виданнях за допомогою архітектурних засобів» [21].

Як можна резюмувати, завдання сторітелінгу полягає в тому, щоб зробити інформаційний продукт максимально привабливим для пересічного читача, використовуючи не лише стилістичні прийоми та засоби виразності матеріалу, а й візуальний та мультимедійний контент. Це важливо, оскільки в наш час «змінюється спосіб сприйняття інформації людьми. З одного боку, професійно написаний текст залишається основою журналістики. З іншого боку, подання цього тексту, елементи форми, такі, як ілюстрації та мультимедійний контент, також мають бути наповнені змістом, щоб вони не лише привертали увагу читача, але й розповідали історію – його мовою».

Таким чином, у сучасній журналістиці «тенденція до ефективності та стислості породила протилежну тенденцію – розповсюджений матеріал, у якому великі тексти супроводжуються численними фото-, відео- та аудіоілюстраціями... Повільний мультимедійний рідер, який займає не кілька секунд, а кілька хвилин уваги читача, стає все більш популярним в онлайн-

ЗМІ. ЗМІ розповідають історії, щоб розважати, щоб переконувати і пояснювати» [1].

За матеріалами медіаконцерну можна виділити сторітелінг у: 1) мультимедійному тексті; 2) відео з субтитрами; 3) радіоактивні матеріали. У мультимедійному тексті важлива композиція матеріалу, його зорову привабливість забезпечує яскрава титульна фотографія, яка виконує функцію основної ілюстрації матеріалу і є титульним комплексом: фото + титул + лід; якісні, різноманітні фотографії, які складають фоторепортаж і розміщені так, що самі по собі створюють цілісну історію: портрет героя, світлини з його життя (найцікавіші зазвичай кадри в русі), позаду - сюжетні кадри, що ілюструють процес зйомок, спілкування з журналістом; детальні фотографії: наприклад, виразні риси обличчя, очі, різноманітні дрібниці, що ілюструють повсякденне життя тощо; відео - це можуть бути як монологи без монтажу, так і художні фільми зі своїм сценарним ядром; виділення цитат як окремої ілюстративної одиниці; спостерігаємо звуковий фон, який можна вмикати та вимикати за бажанням користувача.

1.2. Питання освіти в онлайн-ЗМІ

Питання освіти часто обговорюються в онлайн-ЗМІ, таких як новинні сайти, блоги та соціальні мережі. Це може бути пов'язано зі змінами у системі освіти, новими технологіями навчання, проблемами фінансування та доступності освіти.

На новинних сайтах можна знайти статті про нові законодавчі ініціативи щодо освіти, реформи у системі навчання, аналізи результатів зовнішнього незалежного оцінювання та інші теми, пов'язані з освітою.

У блогах можна знайти думки експертів та педагогів щодо питань освіти, а також поради для батьків та учнів щодо навчання та виховання.

У соціальних мережах можна знайти групи та спільноти, де обговорюються питання освіти. Тут можна отримати поради від інших батьків та учнів, обговорити проблеми та знайти відповіді на свої запитання. Онлайн-

ЗМІ допомагають підтримувати громадську свідомість щодо питань освіти та сприяють обміну інформацією та думками між різними групами людей.

Зараз в Україні небагато засобів масової інформації, які висвітлюють освіту. Часто видання публікують статті освітньої тематики в загальному блоці новин і не мають окремих новинних рубрик, які спеціалізуються на виключно освітньому контенті.

Питання роботи освітніх ЗМІ є актуальною з точки зору освітньої реформи в Україні (реформа Нової школи, Закон «Про освіту», майбутні зміни до освітнього законодавства, комунікаційна стратегія МОНУ до 2020, створення нових органів управління у сфері освіти).

Перед сучасною системою освіти постає багато питань, які потребують невідкладної відповіді. Природно, що така ситуація викликала жваве обговорення в педагогічній та освітянській пресі. Постало цілком конкретне питання: як не втратити освітній потенціал, освітню інфраструктуру, напрацьовану століттями й роками наполегливої праці попередніх поколінь педагогів, і, по можливості, підняти її на якісно новий рівень, який дасть змогу виховувати окремих людей, громадян, а водночас – знавців своєї справи.

Процес реалізації галузевих реформ значною мірою залежить від ЗМІ. Якісні, своєчасні та перспективні зміни в освітній галузі можливі лише тоді, коли національні та регіональні ЗМІ, зокрема інтернет-видання, будуть правдиво, вчасно та цікаво висвітлювати всі етапи трансформації національної системи освіти. Моніторинг висвітлення реформ у ЗМІ показав, що у 90% випадків ЗМІ помічали проблему після того, як її порушив представник влади, а оприлюднення теми часто обмежується набором цитат. Як зазначає медіаексперт Українського кризового медіа-центру Тарас Кузьмов, у більшості випадків читач/глядач не має бачення цілого – ЗМІ не створюють контексту. Водночас від ЗМІ залежить наскільки люди розумітимуть і сприйматимуть процеси, що відбуваються в країні [19].

Для якісного висвітлення проблем освіти необхідна тісна співпраця ЗМІ та експертів, яка полягатиме у чіткому поясненні ЗМІ «простою мовою» того,

про що йде мова під час експертних дискусій. Журналіст Радіо Свобода Ірина Стогрін зазначає, що експерти мають обговорювати питання на професійному рівні і за результатами цих обговорень створювати продукт, який би міг дійти до споживачів чи журналістів через соціальні мережі, у формі, максимально прийнятній для кожної аудиторії: аудиторія окремо інтернет, телебачення окремо [19].

Представник телеканалів «UA: Перший» і «ТВ-5» (Запоріжжя) Сергій Мамаєв зазначає, що окремою проблемою є робота регіональних ЗМІ. Попит на них і запит на інформацію про реформи дуже високий, але в регіонах бракує компетентних експертів, до яких можна було б звернутися за коментарями. Найбільша проблема – це некомпетентність журналістів, і нема з чого починати – вони «варяться у власному соку». Реципієнтами новин для них, як правило, є обласна влада чи власники, а не глядачі, і це теж проблема, – зазначає С. Мамаєв [19].

За даними інтернет-асоціації України, у 2018 році в Україні був 21 мільйон постійних користувачів інтернету. Проникнення інтернету є комплексним. За рівнем довіри читачів новинні сайти поступаються лише телебаченню, випереджаючи пресу та радіо. Тому вміння якісно наповнювати сайт та поширювати інформацію через соціальні мережі стало обов'язковим. [16].

Дослідження Інституту масової інформації показують ситуативний характер повідомлень про реформи: про них пишуть, коли є можливість поінформувати. Самі журналісти рідко шукають теми, героїв, цікаві кадри репортажів про реформу [4].

Експерт Інституту масової інформації О. Голуб у коментарі «Детектору медіа» прокоментувала, що ЗМІ мають поширювати матеріали про вчителів перших класів – з якими перешкодами та труднощами вони стикаються, чому не можна дотримуватись певних речей, визначених НУШ, тощо. На її думку, слід також з'ясувати, з якими проблемами стикаються безпосередньо батьки, вчителі, директори, міністерства освіти, міністр [4]. Варто зробити матеріали

про те, як/чи змінилася українська школа з початком впровадження освітньої реформи. Як розповіла «Детектору медіа» начальник управління інформаційної політики та комунікацій МОН Т. Голубєва, саме за допомогою журналістів регіональних ЗМІ можна отримати зворотний зв'язок і скласти справжню картину змін, що відбуваються (чи ні) на землі [4].

Медіатренер і журналіст, викладач Інституту журналістики КНУ імені Т. Шевченка А. Юрічко зазначає: «Робота журналіста в період реформ полягає в наступному: виконувати роль посередника між потребами аудиторії та її правом на освіту та здатність влади забезпечити ці права. Але при написанні матеріалів слід враховувати професійну точку зору, а не побутові уявлення про предмет» [26].

Президент Академії української преси В. Іванов запропонував журналістам міні-панацею, якою варто керуватися при написанні матеріалів: «Врахування позитивного та негативного досвіду – запорука грамотного обговорення кожного питання. ЗМІ мають бути дуже обережними у цитуванні різних точок зору, підтримці конкретних позицій. Головна вимога роботи журналістів – зрозуміти проблему та представити повну картину. Повідомляти про справу треба з усіх можливих позицій» [26].

В період повномасштабного вторгнення висвітлення проблем, з якими зіткнулася освіта України, стало вкрай важливим. Регіональні ЗМІ з перших днів російської агресії взяли на себе доповідати до здобувачів освіти, батьків та працівників закладів освіти всю інформацію про зміни, які відбуваються через війну. У зв'язку з окупацією деяких регіонів Півдня перед медіа постало завдання інформувати населення тимчасово окупованих територій про освітній процес, незважаючи на всі перешкоди, які влаштовувала Російська Федерація.

Отже, освітня журналістика – важлива частина журналістики, яка використовується для поширення новин про навчання, освітню реформу, тимчасові зміни та глобальні проблеми освіти. Освітня журналістика важлива

для аудиторії тим, що спрощує інформацію про нові тенденції, реформи та наукові відкриття й допомагає розібратись в ній оперативно й просто.

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В РЕГІОНАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

2.1. Освітні питання в публікаціях онлайн-видань Півдня України

Військова агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, стала викликом самому існуванню нашої держави, її суверенітету та єдності. Суттєвими викликами для сфери освіти є:

1. Загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмеження доступу до базових потреб людини.

2. Масштабне руйнування освітньої інфраструктури: руйнування приміщень навчальних закладів, матеріально-технічної, дидактичної та виробничої баз.

3. Вимушене масове переселення учасників навчального процесу на територію України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів науково-педагогічних та педагогічних кадрів.

4. Загострення проблеми забезпечення доступу до освіти українських школярів та студентів, порушення неперервності освітнього процесу.

5. Втрата контролю над освітою на тимчасово окупованих територіях або в зоні активних бойових дій. Примусова переорієнтація українських здобувачів освіти на російські програми, підручники, примусовий перехід на російську мову навчання.

6. Скорочення видатків державного бюджету та місцевого самоврядування на освіту.

7. Забезпечення розвитку недержавної освіти на рівні дошкільної, старшої та позашкільної освіти.

З початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України, 24 лютого 2022 року, соціально-економічна система України зазнала удару ворога, завдано значних руйнувань та пошкоджень об'єктам інфраструктури, громадського призначення та соціального призначення, серед яких чимало навчальних закладів. Деякі міста та селища Півдня України були повністю

стерті з карти російською зброєю, що змусило мешканців цих населених пунктів масово евакуюватися, тікати з місць окупації та бойових дій. За словами експертів ЮНІСЕФ, напад Росії на Україну створив безпосередню та зростаючу загрозу для життя та добробуту 7,5 мільйонів українських дітей.

Гуманітарні проблеми множаться і зростають щогодини. Сотні дітей гинуть і поранені, а кожна друга дитина глибоко травмована насильством, яке її оточує. Сотні тисяч із них втрачають доступ до безпечної води та електроенергії через пошкодження інфраструктури. ЮНІСЕФ каже, що війна в Україні призвела до катастрофічних наслідків для дітей, яких не було з часів Другої світової війни. Внаслідок бойових дій 3 мільйони дітей в Україні та понад 2,2 мільйона дітей у країнах, які приймають українських біженців, потребують термінової гуманітарної допомоги.

Внутрішнє та зовнішнє переселення (за кордон) стосувалися кожної другої з трьох дітей. За даними Управління Верховного комісара ООН з прав людини, щодня в Україні гинуть двоє дітей і четверо отримують поранення, в основному внаслідок атак Росії з вибуховою зброєю на населені пункти. Цивільна інфраструктура, від якої залежать діти, продовжуватиме дедалі більше пошкоджуватися або руйнуватися.

З перших днів війни Міністерство освіти і науки України (МОН) продовжило роботу, забезпечивши постійний зв'язок з обласними управліннями освіти та директорами вищих навчальних закладів. МОН звернулося з відкритим листом до міжнародних партнерів, зокрема міністрів країн ЄС, з проханням надати підтримку системі освіти України. Водночас було порушено співпрацю у сфері освіти і науки з Російською Федерацією та профільними державними органами країн, які підтримують збройну агресію проти України. З метою забезпечення безпеки у загальноосвітніх школах (ЗЗСО) тимчасово призупинено навчальний процес та оголошено канікули.

Головне завдання регіональних ЗМІ інформувати мешканців про усі зміни, які відбуваються в освіті та освітньому процесі під час війни. Сучасні медіа працюють на випередження, тому розповідали про зміни в освіті ще до

початку повномасштабного вторгнення. Так, у статті «Сирени, система оповіщення та укриття для населення: як Херсон готується до можливого вторгнення» («Вгору» 18.02.2022), висвітлено питання роботи систем оповіщення в Херсоні та готовність укриттів для здобувачів освіти на випадок нападу.

Уже під час російської агресії навчальний процес відновлювався в усіх доступних формах: онлайн (з використанням інформаційних технологій та дистанційного доступу на територіях, наближених до місць бойових дій), офлайн (у віддалених від місць бойових дій), у змішаному режимі. У новій реальності опинилися професійні й професійно-технічні (ЗП(ПТ)О), фахової передвищої (ЗФПО) та вищої освіти (ЗВО) навчальні заклади, студенти й викладачі яких масово вступали до лав Збройних сил України та територіальної оборони. Деякі вчителі продовжували навчати учнів навіть з передової.

У навчальних закладах Півдня України, як і по всій території країни, насамперед було оголошено дистанційне навчання, бо навчання офлайн небезпечне для життя. Регіональні медіа сповіщали населення про початок освітнього процесу в онлайн-форматі. Про це йдеться в багатьох статтях інтернет-ЗМІ: «У Херсоні поновлюється освітній процес» («Вгору» 11.03.2022), «Учні початкової школи і 11-класники навчаються дистанційно» («Український Південь» 24.02.2022), «Миколаївські школи розпочнуть роботу в онлайн форматі» («Український Південь» 31.09.2022), «У Бериславській громаді незабаром відновиться дистанційне навчання в місцевій школі» («Вгору» 05.01.2023), «Ліцей Геройської громади на Херсонщині почав працювати дистанційно» («Вгору» 22.09.2022), «Учні з Генічеської громади можуть навчатися дистанційно» («Вгору» 27.08.2022).

Деякі території Півдня України опинились в окупації ворога, але й це не завадило закладам освіти розпочати навчання за українською програмою в режимі онлайн. Про це йдеться зокрема в статтях «У окупованому Скадовську продовжать навчання за українською програмою» («Вгору» 14.08.2022),

«Новокаховське училище набирає студентів на навчання онлайн» («Вгору» 11.08.2022), «Школи Миколаєва навчатимуть дітей з окупованих територій онлайн» («Південна правда» 10.08.2022).

З часом деякі заклади відновлювали свою роботу в офлайн-форматі, але масові ракетні удари по території України, загроза життю здобувачів освіти й викладачів та відсутність електропостачання змушувала повертати дистанційне навчання. ЗМІ повідомляло мешканців регіону про це, зокрема в матеріалах «Школи закликали перейти на дистанційку через загрозу обстрілів» («Південна Правда» 21.02.2023), «Одеські школи перейшли на онлайн форму навчання» («Український Південь» 12.10.2022).

Аналізуючи пізніші за часом виходу матеріали, прослідковуємо тенденцію повернення до навчання офлайн у більш безпечних населених пунктах регіону. Стаття «69 закладів освіти Одеси можуть навчати дітей очно» («Український південь» 04.04.2023) підтверджує, що одеські навчальні заклади поступово відновлюють очне навчання.

Незважаючи на війну та агресію ворога, навчальні заклади Півдня України продовжували свою роботу та розпочинали новий навчальний рік. Регіональні ЗМІ висвітлювали матеріали про реєстрацію дітей до вступу в школи та набір абітурієнтів у заклади вищої освіти. У статті «15 квітня у Миколаєві стартує електронна реєстрація дітей на вступ до школи» («Український південь» 03.04.2023), йдеться про те, що розпочинається електронна реєстрація та прийом дітей до 1 класу в заклади освіти Миколаєва на наступний навчальний 2023-2024 рік. Про набір дітей до закладів освіти також йдеться у таких статтях: «Бериславський медичний коледж відкриває двері для вступників» («Український Південь» 20.03.2023), «Херсонський політехнічний коледж розпочав вступну кампанію» («Вгору» 17.05.2022), «Херсонський лицей імені Олега Мішукова набирає учнів на українську програму навчання» («Вгору» 08.08.2022), «У Херсонському університеті розпочалася реєстрація майбутніх магістрантів» («Вгору» 01.07.2022).

Багато шкіл та училищ поновлювали свою роботу у вересні 2022 року, а діти й молодь залюбки реєструвались на навчання. У публікації «В Миколаєві 1 вересня навчання розпочнуть майже 10 тисяч школярів» («Південна правда» 31.08.22) розповідається, що для навчання онлайн зареєструвались 44118 учнів з Миколаєва. Матеріали статті «На Миколаївщині 23 профтехучилища планують почати навчання у вересні» («Південна правда» 16.08.2022) свідчать, що з 24 закладів професійно-технічної освіти 23 розпочнуть освітній процес першого вересня, та лише один заклад — Снігурівський професійний ліцей, розташований на тимчасово окупованій території, — не зможе поновити навчання.

Заклади вищої освіти продовжували свою роботу, зокрема й вступну кампанію. У публікації «Попри війну та окупацію регіону до Херсонського вишу вступила тисяча студентів» («Український Південь» 02.12.2022) розповідається, що до Херсонського державного університету, незважаючи на окупацію міста, вступили більше 500 здобувачів на бакалавріат та 520 до магістратури.

У зв'язку з тим, що частина Півдня України потрапила під окупацію Російської Федерації, а саме Херсонська та частково Миколаївська область, багатьом закладам освіти довелося боротись з окупаційною владою, яка змушувала розпочинати навчання за російською програмою. Одещина ж страждала від постійних ворожих обстрілів, та, на щастя, не опинилась під окупацією. Російська влада намагалася знищувати українську націю, мову, історію та культуру. Важливою роботою регіональних інтернет-ЗМІ було сповіщення громадян, які евакуювались, про ситуацію в окупованих населених пунктах. Чимало матеріалів присвячено злочинним діям самопроголошеної влади. У публікації «У Херсонській області вчителям пропонують перейти на навчання за російською програмою» («Південна правда» 02.05.2022) йдеться, що російські окупанти вимагають від директорів шкіл подати списки вчителів, які готові з 1 вересня викладати за російською програмою. У ще одній статті розповідають про заборону дітям вчитися

онлайн за українською програмою: «У Каховському районі окупанти забороняють школярам навчатися онлайн за українською програмою» («Вгору» 30.01.2023).

У жовтні 2022 року росіяни розпочали масові ракетні атаки по критичній інфраструктурі України з метою відключення електропостачання та тепла в країні. Російська Федерація прагнула, щоб українці сиділи без світла, тепла й без зв'язку. Постраждав і навчальний процес, який тільки нещодавно розпочав своє очне відновлення. У матеріалі видання «В Одесі оголосили канікули в закладах освіти через проблеми з електропостачанням» («Південна правда» 06.02.2023), розповідається: *«У зв'язку з критичною ситуацією із забезпеченням міста електроенергією оголошено канікули у закладах освіти у понеділок і вівторок, 6 та 7 лютого. У всіх очних садочках працюватимуть чергові групи».*

Отже, усі важливі питання, проблеми і зміни в освіті України висвітлювалися регіональними інтернет-ЗМІ попри окупацію та постійні ворожі ракетні атаки.

2.2. Аналіз проблем освіти в інтернет-виданнях 2022-2023 років

Одна з основних проблем освіти в сучасному світі є недостатня підготовка вчителів до використання нових технологій. Багато викладачів не мають достатньої підготовки та сучасних знань для використання комп'ютерів та інших електронних пристроїв у навчанні. Ця проблема є дуже актуальною під час війни, коли в країні розпочалось дистанційне навчання.

Недостатня кількість доступних онлайн-курсів та матеріалів для навчання також є проблемою. Через відсутність змоги отримати доступ до підручників та необхідної літератури через онлайн-навчання багато учнів та студентів не мають доступу до якісних навчальних матеріалів.

Великою проблемою освіти під час повномасштабної війни стало руйнування закладів освіти. Чимало уваги в медіа приділяється військовим злочинам, які Російська Федерація скоює на території України. У статті

«Рашисти вже вдруге обстріляли НУК у Миколаєві» розповідається, що «У понеділок вночі, 10 жовтня, окупанти обстріляли Національний університет кораблебудування, що знаходиться у Миколаєві. Про це повідомляє міський голова Олександр Сенкевич і додає фото руйнацій. «Заклад обстріляли вже вдруге. Зруйновано частину будівлі, пошкоджено вікна та двері у всьому корпусі», – йдеться у повідомленні» («Південна правда» 10.10.2022).

Таких прикладів є безліч, адже Російська Федерація знищувала на території України не військові об'єкти, а будинки, школи та всю цивільну інфраструктуру: «Після обстрілу на Миколаївщині загорілась будівля школи» («Український Південь» 17.04.2023), «Рятувальники ліквідували наслідки руйнування школи на Миколаївщині: 7 людей загинули (фото)» («Український Південь» 15.03.2022), «На Херсонщині обстрілами зруйновано сучасну будівлю школи» («Український Південь» 13.07.2022), «Ранковий обстріл Миколаєва: знищено будівлю школи, поранено охоронця» («Південна правда 28.07.2022»), «Дві школи в Миколаєві, в які влучили російські ракети, потрібно відбудувати з нуля» («Південна Правда» 22.07.2022).

Через повномасштабне вторгнення Російської Федерації в українських закладах освіти почали виключати усе, що пов'язано з ворогом. Головний аспект - це російська мова як навчальний предмет. Приклад того, як ЗМІ південного регіону висвітлили питання заборони ворожої мови в закладах освіти Миколаєва, продемонстровано в статті «У школах Миколаєва з 1 вересня 2022 року не будуть вивчати російську мову» («Південна правда» 18.06.2022). У матеріалі йдеться, що у школах Миколаєва з 1 вересня 2022 року діятиме заборона на використання російської мови. Також розповідають про заборону російської літератури на заняттях в школі, російської мови як дисципліни. Зокрема із програми зарубіжної літератури мають намір виключити роман російського письменника Льва Толстого «Війна і мир».

На окупованих територіях Півдня України самопроголошена влада розпочала навчання українських дітей російською мовою. Про це йдеться в статтях «Окупанти хочуть розпочати навчання в школах за російськими

програмами» («Вгору» 08.07.2022), «У школах окупованої Херсонщини запровадили обов'язкові так звані "кадетські класи"» («Вгору» 03.03.2023).

Освіта - важливий аспект розвитку будь-якої нації, але, на жаль, під час війни якість освіти може погіршуватися. Про це розповідається в аналітичному матеріалі «Якість погіршилась: як війна вплинула на освіту» («Південна правда» 18.03.2023). У цьому матеріалі описується дослідження, яке демонструє, як війна змінила шкільну освіту, процитуємо: *«Більшість шкіл в Україні через війну не можуть навчати дітей у звичний спосіб, очно. Станом на грудень 2022 року 36% шкіл чергували дистанційне та очне навчання, а ще 36% навчали лише дистанційно. Значна частина цих шкіл зосереджені у східних та південних областях країни»*. Також, розповідається, що деякі діти були змушені пропускати заняття через війну, процитуємо: *«Понад третина батьків поділилася, що з початку повномасштабного вторгнення їхні діти періодично пропускають навчання. У трійку лідерів причин для пропуску навчання також увійшли відсутність електроенергії (58%) та погане інтернет-з'єднання (50%)»*.

Отже, під час війни було виявлено одну з проблем освіти, а саме неготовність України до повноцінного й якісного онлайн-навчання. Окрім цього серйозними проблемами є те, що ворог руйнує фізичні будівлі закладів освіти. Це стає великою перепоною повернення на офлайн-навчання. Важливим аспектом освітньої журналістики в реаліях війни стало висвітлення російських злочинів щодо людей та інфраструктури країни, інформування про знищення всього російського в українських закладах освіти. Регіональні ЗМІ висвітлюють усі питання та проблеми освіти України. Це й дистанційне навчання, проблеми освіти на окупованих територіях, зміни, які відбуваються через повномасштабне вторгнення, та інше.

ВИСНОВКИ

З 24 лютого 2022 року перед освітою в країні, як і перед усією нашою державою, постали надзвичайно складні завдання: як зберегти спокій і мотивацію до роботи та навчання, як отримати нові знання, уміння та навички, як вплинути на здобувачів освіти, тощо. Заклади освіти, незважаючи на всю складність, продовжують свою освітню, наукову, методичну, організаційну та іншу діяльність.

Під час війни з'явилися нові фактори впливу на виховний процес. Такі як небезпека життя через ракетні атаки ворога; евакуація здобувачів освіти та викладачів всередині держави, або поза її межі, руйнація закладів освіти ворожими ракетами; тощо. Очевидно, щоб не погіршити якість освіти, слід мінімізувати вплив цих факторів на навчальний процес, що є дуже складним завданням.

Питання освіти часто обговорюються в онлайн-ЗМІ. Медіа висвітлюють важливі проблеми пов'язані з навчанням під час війни, організацією дистанційних занять, евакуацію закладів освіти та їх зруйнування ворогом.

На новинних сайтах можна знайти статті про нові законодавчі ініціативи щодо освіти. У блогах думки експертів та педагогів щодо питань освіти, а також поради для батьків та учнів щодо навчання та виховання. У соціальних мережах групи та спільноти, де обговорюються питання освіти.

Зараз в Україні небагато засобів масової інформації, які висвітлюють освіту. Часто видання публікують статті освітньої тематики в загальному блоці новин і не мають окремих новинних рубрик, які спеціалізуються на виключно освітньому контенті.

Перед інтернет-ЗМІ Півдня України постало важливе завдання - не залишати своїх читачів без новин, навіть в окупації та під постійними обстрілами. Регіональні видання висвітлювали актуальні проблеми освіти під час війни, реформи, та складності, з яким доводилось боротись.

Серед проблем освіти які висвітлюють медіа Півдня є неготовність України до повноцінного й якісного онлайн-навчання та руйнування закладів освіти Російською Федерацією. Проаналізовані матеріали на тему освіти показали, що в регіональних медіа переважають статті про дистанційне навчання, організації навчання під час військового стану та проблеми освіти на окупованих територіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василик Л. Трансмедійний сторітелінг. Підручник з крос-медіа / [видав.: Іоанна Нарчіса Крецу, Міхаїл Гузун, Любов Василик]. Schiller Publishing Youse: Bonn / Germany – Sibiu / Romania, 2015. С. 27–35.
2. Вебровий Р. Інструментарій створення мультимедійного контенту. Крос-медіа: контент, технології, перспективи: колективна моногр./ за заг. ред. В. Шевченко. Київ: Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 83 – 90.
3. Всеукраїнський форум «Україна 30» Освіта і наука. 31 травня – 1 червня. Матеріали. URL: <https://bit.ly/3om8KSw> (дата звернення: 20.02.2023).
4. Гетьманець М., Михайлин І. Сучасний словник літератури і журналістики. Харків: Прапор, 2009. 384 с.
5. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. І. П. Воротникова. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка. 2020. 48 с.
6. Дорош М. Сторітелінг на папері та планшеті. Детектормедіа: веб-сайт. URL: <https://ms.detector.media/onlain-media/post/6216/2012-09-13-storiteling-na-paperi-ta-plansheti> (дата звернення: 05.03.2023)
7. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://bit.ly/3PHK6HI> (дата звернення: 20.02.2023).
8. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні / За ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків: Міська друкарня, 2020. 409 с.
9. Міністерство освіти і науки України (2022). Статистичні дані (інклюзивне навчання). URL: <https://bit.ly/3QpJib0> (дата звернення: 20.02.2023).
10. Національний університет «Києво-Могилянська академія» (2022). Положення про дистанційне навчання в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». URL: <https://bit.ly/3dfCL4I> (дата звернення: 20.02.2023).

11. Національний університет біоресурсів і природокористування України (2022). Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: ризики та перспективи розвитку. URL: <https://bit.ly/3dl1Paj> (дата звернення: 20.02.2023).
12. Онлайн медіа та соціальні мережі перехопили лідерство у телебачення за популярністю в Україні, – нове опитування USAIDInternews щодо споживання ЗМІ. Internews: веб-сайт. URL: <https://internews.in.ua/uk/news/onlajn-media-ta-sotsialni-merezhi-perehopyly-liderstvo-u-telebachennya-za-populyarnistyu-v-ukrajini-noveopytuvannya-usaid-internews-schodo-spozhyvannya-zmi> (дата звернення: 05.03.2023)
13. Освіта і війна в Україні (24 лютого – 1 квітня). Аналітика Cedoss. URL: <https://bit.ly/3QegBhx> (дата звернення: 20.02.2023).
14. Петришина О. Формування мовної толерантності майбутнього педагога-словесника в умовах війни. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід. Тернопіль, 2022. С. 356–361.
15. Ренська Г., Гоян О.. «Ми всі граємо на одному полі...». Campusradio: веб-сайт. URL: http://campusradio.univ.kiev.ua/20advice_kuznetsova (дата звернення: 05.03.2023)
16. Синоруб Г. Трансформаційні процеси в сучасній медіаіндустрії як шлях до якісної журналістики. Крос-медіа: контент, технології, перспективи: колективна моногр./ за заг. ред. В. Шевченко. Київ: Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 23 – 32.
17. Степурко Т. Кейс-стаді як метод викладання управлінських дисциплін в охороні здоров'я. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 1. С. 71–77. URL: <https://bit.ly/3O6tjwJ> (дата звернення: 20.02.2023).
18. «Сторітелінг для очей, вух та серця»: 10 цитат з презентації книги Марка Лівіна. Bazilik.media: веб-сайт. URL: <https://bazilik.media/storitelinh-dlia-ochej-vukh-ta-sertsia-10-tsytat-zprezentatsii-knyhy-marka-livina> (дата звернення: 05.03.2023)

19. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://bit.ly/3z0mlie> (дата звернення: 20.02.2023).
20. Ткаченко Л. В., Хмельницька О. С. Особливості впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць / Редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін. Запоріжжя: КПУ, 2021. Вип. 75. Т. 3. С. 91–96.
21. Харитоненко О. Сторітелінг як жанр, наратив і засіб архітекτονіки в журналістиці: зміст, різновиди, сучасні інтерпретації. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку*: матеріали III Всеукр. науково-практичної конференції (25 жовтня 2018 р.). Вінниця, 2018. С. 243–249
22. Шостак І. Наука історії: креативні українці про те, чому вам потрібен сторітелінг. Platfor.ma: веб-сайт. URL: <https://platfor.ma/topic/nauka-istoriyi-kreatyvni-ukrayintsi-pro-te-chomuvam-potriben-storiteling> (дата звернення: 05.03.2023)
23. Alfred Mame et fils. *Les ouvriers européens*, Play, P.G.F.L. France, 1879.
24. Blumler J. G., Gurevitch M. *Linkages Between the Mass Media and Politics. The Crisis of Public Communication*. 2nd ed.. New York: Routledge, 2005. Chapter 2. P. 11–24.
25. Bratic V. Examining peace-oriented media in areas of violent conflict, *International Communication Gazette*. 2022. URL: https://www.sfcg.org/Documents/DME/bratic_peace_oriented_media.pdf (дата звернення: 20.02.2023).
26. Ciuriak D. *The Role of Social Media in Russia’s War on Ukraine*. Saint Pierre Center for International Security. 2022. URL: <https://ssrn.com/abstract=4078863> (дата звернення: 20.02.2023).
27. *Elements of good multimedia storytelling*. Ijnet.org: веб-сайт. URL: <https://ijnet.org/en/story/elements-good-multimedia-storytelling> (дата звернення: 05.03.2023)

28. Herrera, S., Cruz, C., Ramírez, Y., Cisternas, L., 2016. Conceptual process design for Boric Acid: A case study for engineering education, in: Kravanja, Z., Bogataj, M. (Eds.), 26th European Symposium on Computer Aided Process Engineering, Computer Aided Chemical Engineering. Elsevier, pp. 1437–1442. URL: <https://bit.ly/3uI3UCU> (дата звернення: 20.02.2023).
29. Katerynych, P. Освітня журналістика в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Синопис: текст, контекст, медіа. Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Інститут журналістики, 2020, С. 151–158.
30. Ukrinform.ua. Школи Миколаєва з нового навчального року забороняють російську мову. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3509617-skoli-mikolaeva-z-novogo-navchalnogo-roku-zaboronaut-rosijsku-movu.html> (дата звернення: 20.02.2023).